

Aan Staatssecretaris IenW
cc. Minister IenW
Van Directie OVS

nota

Beslisnota afwenden faillissement TSM en instemming
vervoerplannen 2023 TSM en WPD

TER BESLISSING

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Opgesteld door

DGMo

Beslistermijn

12 oktober 2022

Bijlage(n)

15

Aanleiding

U bent concessieverlener voor de Vervoerconcessie Waddenveren West, verleend aan de B.V. Terschellinger Stoomboot Maatschappij, een dochteronderneming van rederij Doeksen (hierna: TSM), voor de verbindingen met Vlieland en Terschelling en de Vervoerconcessie Waddenveren Oost aan Wagenborg Passagiersdiensten B.V. (hierna: WPD) voor de verbindingen met Ameland en Schiermonnikoog. Jaarlijks dienen de rederijen hun vervoerplannen voor het komende jaar in (zie bijlage 3 en 5). U besluit vervolgens of hiermee u instemt.

Onlangs heeft TSM laten weten dat zij door de sterk gestegen gasprijzen, dusdanig grote financiële problemen heeft, dat zonder maatregelen een faillissement dreigt. Om dit te voorkomen ziet TSM zich genoodzaakt om meerdere maatregelen te treffen. Het betreft voornamelijk maatregelen met nadelige gevolgen, dan wel voor de reiziger, dan wel voor het milieu. Het merendeel van de voorgestelde maatregelen kan TSM op basis van de concessie implementeren zonder uw goedkeuring. Voor een (tijdelijke) verhoging van de tarieven is goedkeuring van de concessieverlener nodig. TSM heeft haar voorstellen verwerkt in een addendum bij het vervoerplan 2023 (zie bijlage 4) en u op 20 september jl. met een begeleidend schrijven (zie bijlage 6) toegezonden.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd om:

1. kennis te nemen van een grote financiële problemen van TSM, als gevolg van enorm gestegen prijzen van LNG;
2. in te stemmen met de maatregel uit het voorstel van TSM om financiële problemen af te wenden, waarvoor uw goedkeuring is vereist, te weten met een brandstoftoeslag voor eilanders van 4,5% (€ 1,34)¹, en voor overige reizigers van 20,5% voor auto's (€ 28,09)² en 16,5% (4,90)³ voor overige kaarten;
3. in te stemmen met het onderzoeken van de opties om TSM financieel te ondersteunen, zodat de bovengenoemde brandstoftoeslag zo snel als mogelijk verlaagd of afgeschaft kan worden;

¹ Indicatief, gebaseerd op het tarief voor een volwassene

² Indicatief, gebaseerd op het tarief voor een lage auto van 3-6 m

³ Indicatief, gebaseerd op het tarief voor een volwassene

- na actualisatie van het addendum in te stemmen met het vervoerplan 2023 van TSM (incl. addendum). Om dat te formaliseren dient u bijgevoegde beschikking (zie bijlage 12) te ondertekenen, waarna deze met een begeleidende brief (zie bijlage 13) aan TSM wordt gezonden;
- in te stemmen met het vervoerplan 2023 van WPD. Om dat te formaliseren dient u bijgevoegde beschikking (zie bijlage 14) te ondertekenen, waarna deze met een begeleidende brief (zie bijlage 15) aan WPD wordt gezonden; en
- bijgevoegde Kamerbrief (zie bijlage 2) te ondertekenen en samen met de vervoerplannen naar de Kamer te verzenden. Dit is conform uw toezegging aan de Kamer in het CD OV & Taxi (d.d. 14 september jl.).

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

Deadline: uiterlijk 12 oktober. Conform de concessie dient u vóór 1 oktober het vervoerplan goed te keuren. Daarnaast heeft TSM aangegeven dat zij vóór 2 oktober een besluit nodig had, omdat zij anders in de problemen komt met haar operationele processen (o.a. het publiceren van de dienstregeling en de tarieven, maar ook het vormgeven van de personele roosters).

KernpuntenContext: financiële problemen TSM

Sinds 1 januari 2022 is de prijs van gasolie met ruim 80% gestegen en de prijs van LNG met 180%. In vergelijking met 1 januari 2021 is de prijs van gasolie met ruim 200% gestegen en die van LNG zelfs met 900%. TSM vaart voornamelijk met schepen die LNG gebruiken. Daardoor stevent TSM dit jaar af op een fors verlies. Uit een door **de accountant goedgekeurde prognose** blijkt dat TSM zonder maatregelen afstevent op een nog forser verlies in 2023 (zie bijlage 8). Hierin is al de eerder vastgestelde tariefstijging van 2,6% (zie bijlage 16) meegenomen. Dit zijn bedragen die TSM niet kan opvangen, en als er niets verandert, zal TSM in 2023 afstevenen op een faillissement. De continuïteit van de veerdienst is cruciaal voor de bereikbaarheid van Terschelling en Vlieland. WPD vaart met dieselgedreven schepen en zit (mede hierdoor, nu nog) niet in een dergelijke financiële situatie.

Toelichting voorgestelde maatregelen TSM

TSM stelt de volgende tijdelijke maatregelen voor om een faillissement af te wenden:

- Het gehele jaar meer inzet van een oud gasolie-gedreven schip 'ms Friesland' op Terschelling, in plaats van de nieuwe LNG-schepen.
- Het schrappen van een aantal afvaarten van de autoveerboten op Terschelling; dit is mogelijk omdat het schip 'ms Friesland' een groter autodek heeft. De totale capaciteit op dagniveau wordt niet veranderd.
- Gebruik biodiesel en brandstofadditief voor 'ms Friesland'; dit wordt gedaan om de slechtere uitstoot van de 'ms Friesland' enigszins te beperken.
- Verlenging vaartijd LNG-schepen van 1 uur en vijftig minuten tot twee uur; door langzamer te varen wordt er significant minder LNG gebruikt.
- Het vaststellen van een tijdelijke brandstoftoeslag; dit komt bovenop de vastgestelde tariefstijging (voor 2023) van 2,6%. Deze maatregel wordt in beginsel genomen voor alleen 2023. In de loop van volgend jaar wordt gekeken of dat ook nodig zal zijn voor 2024. Hieronder worden verschillende scenario's voor de hoogte van de brandstoftoeslag toegelicht.

Voor de maatregelen 1 t/m 4 heeft TSM geen instemming van de concessieverlener.

Motivering brandstoftoeslag TSM

Op 15 juli jl. heeft u de maximale tariefstijging voor 2023 vastgesteld op 2,6% (zie bijlage 16). Volgens artikel 9, lid 13 van de concessie kan de concessiehouder een **gemotiveerd voorstel** doen om de tarieven sterker te laten stijgen dan dit maximum. TSM stelt dat de combinatie van de eerste vier maatregelen en de brandstoftoeslag noodzakelijk is om financieel gezond genoeg te blijven om de continuïteit van de veerdienst te kunnen borgen.

TSM motiveert dit door te verwijzen naar de volgende documenten:

1. Haar winst- en verliesrekening, kasstromenoverzicht en balans met toelichting met betrekking tot het boekjaar 2021 (zie bijlage 7).
2. Haar geprognosticeerde winst- en verliesrekeningen met betrekking tot de boekjaren 2023 t/m 2025 (zie bijlage 8).
3. De brief aan de betrokken consumentenorganisaties en decentrale overheden, waarin TSM hen vraagt te adviseren over de door haar voorgestelde wijzigingen (zie bijlage 9).
4. De zienswijzen die TSM heeft ontvangen naar aanleiding van haar adviesvraag zoals hierboven beschreven staat (zie bijlage 10).
5. De reactie van TSM op bovengenoemde zienswijzen (zie bijlage 11).

Hoopte brandstoftoeslag

In het voorstel dat TSM aan de consumentenorganisaties en decentrale overheden heeft voorgelegd bedroeg de brandstoftoeslag 11% voor alle tickets van frequente reizigers (pashouders m.u.v. debiteurenpassen en forenzenpassen) en 16% voor alle tickets van overige reizigers. Zoals de concessie voorschrijft heeft TSM de decentrale overheden en consumentorganisaties geconsulteerd (zie bijlage 9). Meerdere partijen hebben aangegeven de brandstoftoeslag van 11% voor de eilandbewoners erg hoog te vinden en vroegen zich af of in plaats daarvan de prijzen van auto's voor toeristen omhoog konden.

Naar aanleiding van die consultatie heeft TSM haar voorstel aangepast naar 8% voor alle tickets van frequente reizigers, 16% voor overige tickets en 20% voor autotickets van toeristen.

Op 6 oktober jl. hebben wij het voorstel inzake de brandstoftoeslag van TSM aan u toegelicht. U heeft daarbij de wens geuit eilandbewoners meer te ontzien, dit gezien hun grote afhankelijkheid van de veerverbindingen. Daarop heeft TSM nog een tweetal alternatieve scenario's uitgewerkt.

In alternatief 1 is er geen brandstoftoeslag voor eilandbewoners (dat wil zeggen voor houders van een eilanderpas). De brandstoftoeslag voor autotickets van niet-eilandbewoners bedraagt 21% en de brandstoftoeslag voor overige tickets 17%. De consequentie hiervan is dat frequente reizigers van de wal niet langer onder het lagere tarief vallen, maar onder het hogere tarief van 17%.

In alternatief 2 betalen eilandbewoners een brandstoftoeslag van 4,5%. De brandstoftoeslag voor autotickets van niet-eilandbewoners bedraagt 20,5% en de brandstoftoeslag voor overige tickets 16,5%. Dit scenario sluit aan bij de tariefstijging die de regionale vervoerders voor 2023 hebben aangekondigd, namelijk 7,2%.

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

In de appendix staan tabellen die de bovenstaande voorstellen samenvatten en ook een indicatie geven van de absolute hoogtes.

Financiële ondersteuning TSM

De consumentenorganisaties en decentrale overheden deden in hun reactie op het eerste voorstel een appel op de Rijksoverheid om TSM financieel te ondersteunen, zodat maatregelen (en in het bijzonder een brandstof toeslag) voorkomen kunnen worden of in mindere mate nodig zijn. TSM heeft hier eerder met ons over gesproken tijdens een kwartaaloverleg. Wij hebben daarbij aangegeven dat er op dat moment geen Rijksbreed beleid was voor financiële ondersteuning van bedrijven die geraakt worden door de hoge energiekosten.

Sindsdien is er een en ander veranderd. Zo heeft het ministerie van EZK de TEK-regeling (Tegemoetkoming Energiekosten) voor energie-intensieve MKB'ers aangekondigd. Deze zal naar verwachting pas in de loop van 2023 worden opengesteld. Daarnaast zijn er bij IenW signalen binnengekomen over meerdere organisaties die door de hoge energieprijzen in de problemen kunnen komen en wordt intern bezien hoe hiermee om te gaan. Ook dat traject zal verder worden verkend, echter dit zal enige tijd in beslag nemen.

Gevolgen en advies vervoerplan TSM

Gezien het grote belang van een toegankelijke vaarverbinding en het appel dat de decentrale overheden en de consumentenorganisaties op u doen, **adviseren** wij u verschillende geïdentificeerde opties te onderzoeken om TSM financieel te ondersteunen. Dit kost echter tijd en de uitkomst daarvan is onzeker. Gezien de acute financiële problemen van TSM en het grote belang van de continuïteit van de vaarverbinding **adviseren wij u om nu akkoord te gaan met de invoering van de brandstof toeslag.**

Wij adviseren u daarbij om in te stemmen met alternatief 2. Een prijsindex van 2,6% gecombineerd met een brandstof toeslag van 4,5% betekent een prijsstijging van 7,2% voor eilandbewoners. Dit is gelijk aan de prijsstijging die landelijk is aangekondigd voor het regionale OV.

Het tarief voor een volwassene gaat voor eilandbewoners van € 28,96 naar € 30,30. Voor overige reizigers gaat het tarief voor een volwassene van € 28,96 naar € 33,86.

Met de voorgestelde maatregelen heeft TSM een balans gezocht tussen nadelige effecten voor het milieu, de passagiers, de medewerkers en de rederij. Daarbij neemt TSM het reeds forse verlies in het lopende jaar 2022 voor haar eigen rekening. Dit is conform de bepaling in de concessie dat TSM deze voor eigen rekening en risico uitvoert. Ook volgend jaar blijft TSM het ondernemersrisico dragen. Dus ondanks dat de voorgestelde maatregelen niet prettig zijn, lijkt TSM hier wel een pakket aan maatregelen neergelegd te hebben, dat uitlegbaar is.

Wij adviseren u tevens om TSM te vragen het addendum te actualiseren en vervolgens in te stemmen met het vervoerplan 2023 van TSM.

Vaargeulproblematiek Ameland

WPD schrijft dat zij zich grote zorgen maakt om de staat van de vaargeul. Daarbij stelt WPD dat in 2023 het Natura 2000 'baggerplafond' zal worden bereikt. In reactie daarop geeft RWS aan dat dit een mogelijkheid is. Het bereiken van die grens heeft echter niet onmiddellijk gevolgen voor de continuïteit van het vaargeulonderhoud. Er moet sprake zijn van een significante en structurele

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

overschrijding. Intussen zet RWS zich vol in om de vaargeul op goede diepte en breedte te krijgen en te houden.

Advies vervoerplan WPD

Het vervoerplan 2023 van WPD voldoet aan de concessievereisten. Daarom **adviseren wij u in te stemmen met het vervoerplan 2023 van WPD.**

Informeren Tweede Kamer

U wordt geadviseerd om de Tweede Kamer te informeren over uw besluiten door middel van bijgevoegde Kamerbrief. Bij deze brief verzendt u ook de vervoerplannen (zie bijlage 3, 4 en 5). Hierin zet u de problematiek van TSM uiteen, beschrijft u de voorstellen en geeft u aan dat u het een zeer vervelende situatie vindt, maar dat u zich gezien de financiële positie van TSM, genoodzaakt voelt om met het vervoerplan 2023 (en de daarin beschreven maatregelen) in te stemmen. U gaat ook in op de vaargeulproblematiek van Ameland en geeft aan in te stemmen met het vervoerplan 2023 van WPD.

Krachtenveld

Afstemming SZW – mbt inkomenseffecten

Het ministerie van SZW is gevraagd of zij de inkomenseffecten van de brandstof toeslag (en dan specifiek voor de eilanders) in kaart kan brengen. In reactie hierop geven zij aan dat zij kijken naar de effecten van inkomsten en niet naar uitgaven. Tevens geven zij aan dat zij werken met een dataset die de inkomensverdeling in Nederland benadert; het is heel lastig om dat heel specifiek toe te passen op een specifiek gebied zoals de Waddeneilanden. Oftewel SZW geeft aan hiervan geen inkomenseffecten in beeld te kunnen brengen.

TSM: politieke context maatregelen

Tijdens het CD OV & Taxi (d.d. 14 september jl.) haalde Kamerlid Van der Molen (CDA) het persbericht van TSM over de financiële problemen aan en vroeg hij u om een schriftelijke toelichting. In reactie daarop heeft u toegezegd die te geven. Met verzending van de bijgevoegde Kamerbrief voldoet u hieraan. Op 3 oktober jl. heeft u Kamervragen ontvangen van de VVD over voorgestelde tariefwijzigingen van TSM. Na uw besluit zal de beantwoording van deze vragen aan u worden voorgelegd.

WPD: reactie decentrale overheden en consumentenorganisaties

Conform gebruikelijke procedure heeft WPD het vervoersplan ter advisering voorgelegd aan de consumentenorganisaties en de decentrale overheden. Deze partijen geven aan over het algemeen tevreden te zijn met het voorliggende vervoerplan. WPD beantwoordt de gestelde vragen naar behoren.

WPD: politieke context vaargeulproblematiek Ameland

De gemeente Ameland heeft WPD en ons laten weten dat zij voorstander is van een vijfkwartierdienstregeling, om de betrouwbaarheid van de dienstregeling te vergroten. Door weersomstandigheden en de diepte van de vaargeul kunnen schepen elkaar niet altijd passeren. Daardoor treedt vertraging op of vallen schepen uit. WPD geeft aan dat de oplossing die de gemeente Ameland voorstelt niet een oplossing zal bieden met de gewenste uitkomst, omdat vooral de (weer)condities op die dagen niet veranderen. Recentelijk zijn hierover 2 artikelen verschenen in de Leeuwarder Courant. Over één van deze artikelen zijn op 13

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

september jl. Kamervragen gesteld door de leden Minhas en Bevers (beiden VVD). De vragen gaan over de huidige en toekomstige bereikbaarheid van Ameland. Deze vragen heeft u inmiddels beantwoord. U heeft opdracht gegeven aan RWS om te onderzoeken hoe de bereikbaarheid van Ameland ook na 2030 geborgd kan blijven. Het streven is het onderzoek in 2023 af te ronden. Op basis van de informatie uit het onderzoek neemt de minister een besluit over het vervolg.

Informatie die niet openbaargemaakt kan worden

De teksten in de nota en de bijlagen die betrekking hebben op de financiële gegevens van TSM, dienen niet openbaargemaakt te worden. Dit betreft vertrouwelijk verstrekte bedrijfsinformatie.

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
2.	Concept-Kamerbrief.	Versturen als Kamerbrief
3.	Vervoerplan TSM 2023.	Bijlage 1 bij Kamerbrief
4.	Addendum vervoerplan TSM 2023 (bijlage 1 bij brief TSM).	Bijlage 2 bij Kamerbrief
5.	Vervoerplan WPD 2023.	Bijlage 3 bij Kamerbrief
6.	Brief TSM aan IenW over aanpassing vervoerplan 2023.	Niet openbaar maken
7.	winst- en verliesrekening, kasstromen en balans met betrekking tot het boekjaar 2021 (bijlage 2 bij brief TSM).	Niet openbaar maken
8.	de geprognosticeerde winst- en verliesrekeningen met betrekking tot de boekjaren 2023 t/m 2025 (bijlage 3 bij brief TSM).	Niet openbaar maken
9.	brief aan de betrokken consumentenorganisaties, decentrale overheden, waarin TSM hen vraagt te adviseren over de door haar voorgestelde wijzigingen (bijlage 4 bij brief TSM).	Niet openbaar maken
10.	zienswijzen van de betrokken consumentenorganisaties en decentrale overheden (bijlage 5 bij brief TSM).	Niet openbaar maken
11.	reactie TSM op zienswijzen betrokken consumentenorganisaties en decentrale overheden (bijlage 6 bij brief TSM)	Niet openbaar maken
12.	Beschikking vervoerplan 2023 TSM	Niet openbaar maken

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

13.	Brief aan TSM inzake instemmen vervoerplan 2023	Niet openbaar maken
14.	Beschikking vervoerplan WPD 2023	Niet openbaar maken
15.	Brief aan WPD inzake instemmen vervoerplan 2023	Niet openbaar maken
16.	Beslisnota vaststellen maximumtariefniveau	Openbaar maken. Eerst lakken wegens persoonlijke gegevens

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

Appendix: tabellen tarieven

Alle bedragen voor een ticket voor een volwassene.
Alle bedragen zijn inclusief BTW en exclusief toeristenbelasting.

Datum

7 oktober 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/208710

Bijlage(n)

15

Aan

Staatssecretaris IenW

Van

DGMo

Eilandbewoners (houders eilanderpas)

	Voorstel geconsulteerd (11%)	Voorstel aangepast na consultatie (8%)	Alternatief 1 (0%)	Alternatief 2 (4,5%)
Tarief 2022	€ 28,96	€ 28,96	€ 28,96	€ 28,96
Tarief na indexatie 2,6%	€ 29,71	€ 29,71	€ 29,71	€ 29,71
Brandstoftoeslag	€ 3,27	€ 2,38	€ 0,00	€ 1,34
Tarief 2023	€ 32,23	€ 31,34	€ 29,71	€ 30,30

Overige frequente reizigers (m.u.v debiteuren- en forenzenpassen)

	Voorstel geconsulteerd (11%)	Voorstel aangepast na consultatie (8%)	Alternatief 1 (17%)	Alternatief 2 (16,5%)
Tarief 2022	€ 28,96	€ 28,96	€ 28,96	€ 28,96
Tarief na indexatie 2,6%	€ 29,71	€ 29,71	€ 29,71	€ 29,71
Brandstoftoeslag	€ 3,27	€ 2,38	€ 5,05	€ 4,90
Tarief 2023	€ 32,23	€ 31,34	€ 34,01	€ 33,86

Niet frequente reizigers

	Voorstel geconsulteerd (16%)	Voorstel aangepast na consultatie (16%)	Alternatief (17%)	Alternatief 2 (16,5%)
Tarief 2022	€ 28,96	€ 28,96	€ 28,96	€ 28,96
Tarief na indexatie 2,6%	€ 29,71	€ 29,71	€ 29,71	€ 29,71
Brandstoftoeslag	€ 4,75	€ 4,75	€ 5,05	€ 4,90
Tarief 2023	€ 33,72	€ 33,72	€ 34,01	€ 33,86

Aan
Van

Staatssecretaris

Persoonsgegevens

nota

Vaststelling maximum tariefniveau 2023 Friese
Waddenveren

TER BESLISSING

Datum

20 juni 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/147003

Opgesteld door

Persoonsgegevens

Beslistermijn

1 juli 2022

Bijlage(n)

4

Aanleiding

Uiterlijk op 1 juli 2022 dient voor de Friese Waddenveren het maximum tariefniveau vastgesteld te worden voor het jaar 2023. Dit gebeurt door het maximum tariefniveau voor 2022 te verhogen met de volgens de concessie bepaalde index. IenW heeft ten aanzien van het vaststellen van dit maximum tariefniveau de mogelijkheid geheel of gedeeltelijk van verhoging van het maximum tariefniveau af te zien indien:

- ondanks door de concessiehouder genomen maatregelen alsnog sprake is van overschrijding van het maximale redelijke rendement, of
- als er sprake is van een daling van de klantwaardering met meer dan een in de concessie vastgelegde marge.

Geadviseerd besluit

Instemmen met het verhogen van het maximale tariefniveau voor het jaar 2022 voor beide rederijen met de index van 2,6% en ondertekening van de brieven aan de rederijen.

Kernpunten

In de concessies is opgenomen dat de index als volgt wordt bepaald:

- voor 65% door de ontwikkeling van de loonkosten, zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan (publicatie 9 maart 2022);
- voor 27,8% door de IMOC, zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan van het CPB (publicatie 9 maart 2022) en
- voor 7,2% door de ontwikkeling van de brandstofkosten in 2021 volgens het CBS.

Toepassing van deze index resulteert in een stijging van de **index met 2,6%**.

Het maximumtariefniveau waar de rederijen rekening mee moeten houden wordt hiermee vastgesteld op 127,1 ten opzichte van het jaar 2010.

A. Is er sprake van een verwachte overschrijding van het redelijk rendement?

Op basis van de door de accountant gecontroleerde jaarrekeningen en financiële prognoses jaren is beoordeeld of sprake is van een (verwachte) overschrijding van het maximale redelijke rendement. Hiervan is op dit moment geen sprake.

B. Is er sprake is van een daling van de klantwaardering met meer dan een in de concessie vastgelegde marge?

Datum

20 juni 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/147003

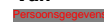
Bijlage(n)

4

Aan

de Staatssecretaris

Van

Volgens de concessie geldt:

- 1) dat het totaaloordeel van de reizigers tenminste gelijk moet zijn aan een 8,0 dan wel tenminste gelijk moet zijn aan het oordeel van de reizigers in referentiejaar 2009 als dat lager was dan een 8,0, en
- 2) voor de individuele vaartkenmerken dat het oordeel van de reizigers niet lager mag zijn dan een 8,0, dan wel niet meer dan 0,5 punt lager mag zijn ten opzichte van het oordeel van de reiziger in referentiejaar 2009 als dat lager was dan 8,5.

De klantwaardering wordt sinds 2018 vastgesteld d.m.v. de OV-Klantenbarometer. Volgens de OV-klantenbarometer is het totaaloordeel per verbinding als volgt:

Waddenveren-West	Vlieland	8,4
	Terschelling	8,5
Waddenveren-Oost	Ameland	8,3
	Schiermonnikoog	8,4

Hieruit blijkt dat voldaan wordt aan de in de concessies opgenomen vereisten.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Brief aan Terschellinger Stoomboot Maatschappij	
2	Brief aan Wagenborg Passagiersdiensten	